

น้ำมันยาง...เชื้อเพลิงที่ถูกกลืม

ผศ.ดร.วิชาญ เอียดทอง^{๑,๒}

การใช้ประโยชน์จากต้นยางนา นอกจากเนื้อไม้แล้วนั้น น้ำมันยางเป็นของป่าที่สำคัญที่คนไทยเรารู้จักนำมาใช้ตั้งแต่ครั้งโบราณ และใช้มาอย่างยาวนานจวบจนปัจจุบัน ซึ่งประโยชน์ของน้ำมันยางมีมากมาย ไม่ว่าจะเป็นเชื้อเพลิง ใช้เป็น “ซีดี” หรือ คบไฟ ภาคอีสานเรียกว่า “ซีกระบอง” (ภาพที่ ๑) นอกจากนี้ยังใช้อุดชิ้นเรือขุด ตลอดจนเป็นส่วนผสมในน้ำยารักษาสำหรับทำเครื่องรัก ซึ่งการทำเครื่องรักนั้นมีมาอย่างยาวนานเช่นกัน อาทิเช่น มีหลักฐานนำไปใช้โดยช่างรักตระกูลวัดเชิงหวายในสมัยกรุงศรีอยุธยา ฯลฯ

น้ำมันยางมีชื่อเรียกสามัญโดยชาวตะวันตกว่า wood oil ต่อมาภายหลังอาจเรียกตามโครงสร้างสารเคมีว่า โอลีโอเรซิน (oleoresin) เป็นยางธรรมชาติเนื้อผสมกับน้ำมันที่เกิดจากการขับหลัง (exuding) หลังจากการเจาะและจุดไฟกระตุ้น ได้มาจากพรรณไม้สกุลยาง (*Dipterocarpus*) ซึ่งในบ้านเรามีอยู่หลายชนิดที่ชาวบ้านจะนำน้ำมันยางมาใช้นอกจากต้นยางนา (*Dipterocarpus alatus*) ที่พบได้ทั่วประเทศแล้ว ยังมียางมันหมู (*D. kerrii*) และยาง (*D. grandiflorus*) พบเฉพาะในภาคใต้ พलग (*D. tuberculatus*) และกราด (*D. intricatus*) พบในภาคเหนือและอีสาน ยางแดง (*D. turbinatus*) และยางปาย (*D. costatus*) พบได้ทั่วประเทศ เป็นต้น

ภูมิปัญญาการเจาะน้ำมันยางนั้น มีกรรมวิธีที่เริ่มจากการเจาะลำต้นยางให้เป็นโพรงขนาดประมาณ ๑๐ x ๑๕ x ๑๐ ซม. ตามปกติอุปกรณ์ที่ใช้เจาะนั้นคือขวาน ขณะที่ผู้เจาะน้ำมันยางในภาคใต้มีการตีขวานแบบพิเศษขึ้นมาเรียกว่า ระเมฆ หรือบางครั้งอาจเรียกว่า “ขวานโพรง” ทำให้ขุดเจาะได้ง่าย เป็นขวานที่มีหัวแบนคล้ายจอบมีด้ามจับเป็นไม้ (นเรศ ศรีรัตน์, ๒๕๒๙: ๓๐๓๒) เมื่อเจาะโพรงแล้วก็ทำลายจุดไฟกระตุ้นให้น้ำมันยางไหลในโพรง พร้อมดับไฟทันทีด้วยใบไม้สด มิเช่นนั้นอาจเกิดไฟลุกลามเผาไหม้ไปทั้งต้นได้ หลังจากนั้นปล่อยให้แห้งทิ้งไว้วัน ๕-๗ วัน บางครั้งจำเป็นต้องใช้ภาชนะหรือเปลือกไม้มาปิด เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำฝนหยดเข้าไปปนกับน้ำมันยางในโพรงได้ รอให้น้ำมันค่อย ๆ ไหลสะสมออกมาจนเต็มอยู่ในโพรงยาง จึงทำการเก็บน้ำมันเมื่อครบเวลา แล้วนำมาบรรจุในปิ๊บโลหะเพื่อสะดวกในการใช้ประโยชน์ต่อไป

^๑ ภาควิชาชีววิทยาป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

^๒ สำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาพที่ ๑ ชี้กระบองและข่าตั้งวางชี้ได้ ใช้จุดเพื่อให้แสงสว่างในอดีต

(ที่มาของภาพ: <http://www.oknation.net/>)

ภาพที่ ๒ ต้นยางนาและต้นกราด เจาะลำต้นด้วยขวานเตรียมเผากระตุ้นน้ำมันยาง

(ที่มาของภาพ: Luu, 2007)

ภาพที่ ๓ เผาไฟกระตุ้นน้ำมันยางในโพรงที่ขุด

(ที่มาของภาพ: Luu, 2007)

แหล่งสืบค้นข้อมูล

นเรศ ศรีรัตน์. ๒๕๒๙. ระแมะ. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๒๙ ๘: ๓๐๓๒.

Baird, Ian G. 2005. *Dipterocarpus* wood resin tree tenure, tapping and trade in Teun commune, Kon Mum district, Ratanakiri province, northeast Cambodia. NTFP Project, Ban Lung, Ratanakiri, Cambodia.

Luu, H.-T. 2007. Dipterocarp oleoresin in Vietnam and Cambodia: harvesting techniques resource management and livelihood issues: A report from an exchange visit to Cambodia. Center for Biodiversity and Development (CBD), Ho Chi Minh City, Vietnam.

<http://www.oknation.net/>

http://www.ntfp.org/ntfpadmin/publications-pdf/Resinstudy_Cambodia_May07.pdf